

הלכות תפלה סימן צב

ביאורים ומוספים

סימן צב

הנצרת לנקביו, ודין רחיצה לתפלה, ושאר הכנות לתפלה

[משנ"ב ס"ק א]

ואמרו חז"ל: אמר הקדוש ברוך הוא, שמר נקביו⁽¹⁾.

(1) והיינו בין לגדולים ובין לקטנים, ורק בדיעבד כתב להלן (ס"ק ב) שיש מקילין בקטנים.

ואם בדק את עצמו ואינו צריך לנקביו, כתב לעיל (סי' ב ס"ק יג) שזה נקרא גוף נקי, וחלילה לאחזר עבור זה זמן קריאת שמע או תפילה בציבור, והוסיף (סי' א ס"ק ט) שיראה לקום בבוקר בשעה שישאר לו זמן שיוכל להכין את עצמו להתפלל בציבור ובנקיות.

[משנ"ב ס"ק ב]

אבל לקטנים, בדיעבד אין צריך לחזור ולהתפלל; ויש חולקין⁽²⁾.

(2) ולמעשה כתב בביה"ל (ד"ה וצריך) שאין כח בדינו להכריע, והורה הגרי"ש אלישיב (לשכנו תרשו ח"א הלכות תפילה מהגרי"י ישראלזון עמ' רעז סכ"ח) שכיון שנחלקו בזה הפוסקים יחזור להתפלל, ויתנה שאם אינו חייב יהיה בתורת נדבה, וכן כתב החסד לאלפים (ס"א).

[משנ"ב ס"ק ג]

הוא ארבעה מילין, שהוא שיעור שעה וחמש⁽³⁾.

(3) ששיעור הילוך מיל אחד, כתב הרמ"א לקמן (סי' רסא ס"א) שהוא 18 דקות, וכן לקמן (סי' תנט ס"ק טו ובביה"ל שם ס"ב ד"ה הוי) משמע שנקט כהסוברים ששיעור הילוך מיל הוא 18 דקות, והביא שיש אומרים שזמן הילוך מיל הוא 22.5 דקות, ויש החולקים וסוברים שהוא 24 דקות. וסיים, שלענין שיעור חימוץ במצה כשיש בדבר הפסד מרובה, אפשר לסמוך על דעת הפוסקים שאם לא שהה הצעק 22.5 דקות הוא לא מחמוץ, אלא אם כן יש בו סימני חימוץ, אולם לענין מליחת בשר, יש להחמיר אף בדיעבד אם לא שהה המלח על הבשר כשיעור זה. וראה מה שכתבנו לקמן סי' רמט ס"ק א וסי' שמב ס"ק ב.

[משנ"ב ס"ק ד]

יצא בדיעבד⁽⁴⁾.

(4) ואם קודם התפילה הסתפק אם יוכל להעמיד את עצמו, ואחר כך התברר לו שהיה יכול להעמיד את עצמו, כתב האורח נאמן (ס"ק ג) שיצא ידי חובה, וסיים בצ"ע.

[משנ"ב ס"ק ה]

בין שהוא מרגיש בעצמו קצת שצריך לנקביו⁽⁵⁾.

(5) ואם בכל זאת התחיל להתפלל, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"י הע' מה) שאף שעשה שלא כהוגן, מסתבר שלא יפסיק באמצע.

ומבואר כאן במשנ"ב שאם עכשיו אינו צריך כלל, אלא שיוודע שבאמצע התפילה יצטרך לנקביו, וגם אז יוכל להעמיד עצמו שיעור פרסה, מותר לו עכשיו להתפלל, ולא כמו שכתב הפתחי תשובה (ס"ק א) שגם באופן זה לא יתפלל.

[משנ"ב ס"ק ו]

אפלו בדיבריי תורה⁽⁶⁾. וכל שכן⁽⁷⁾ בקריאת שמע ושאר ברכות⁽⁸⁾.

(6) ושמיעת דברי תורה כשנצרך לנקביו, כתב המקור חיים (ס"א ד"ה הגיה) שמתרת.

(7) ואם באותו זמן הוציאו חבירו בתפילתו, הסתפק בזה בביה"ל לקמן (סי' קד ס"ז ד"ה ויהא) אם יצא ידי חובתו מדין 'שומע כעונה'. ולענין שאר הברכות, ציין הביה"ל למשנ"ב כאן, שמבואר שבדיעבד אם בירך בעצמו יצא, ואם כן כל שכן שיצא כששמע מאחר.

(8) ולברך על ברכים ורעמים כשצריך לנקביו באופן שאין בו משום 'בל תשקצו', הביא לקמן (סי' רכו ס"ק י) שתי דעות בזה.

ולומר 'מודה אני' כשצריך לנקביו, כתב הגרי"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' יז) שלבאורה מותר, ובהערה שם ביארו שאיסור 'בל תשקצו' לא חמור מאיסור אמירת דברים שבקדושה כשדיו מטונפות, והרי במשנ"ב לעיל (סי' א ס"ק ח) כתב שאם ידיו מטונפות מותר לומר 'מודה אני', ואם כן הוא הדין כשצריך לנקביו. ולפי זה יכול גם לענות אמן, שהרי דעת החזו"א (דינים והנהגות פ"ד אות כט, וכן כתב הא"א בוטשאטש סי' פד ס"א ד"ה לענות) שכשידיו מטונפות יכול לענות אמן, ואם כן הוא הדין כשצריך לנקביו.

[משנ"ב ס"ק ז]

והשערי תשובה לעיל בסיקן ו סעיף קטן ד מקמיר בנה⁽⁹⁾ וכו', ומקפני כבוד הקב"ה נדחה⁽¹⁰⁾.

(9) שאפילו יוכל להעמיד את עצמו כשיעור פרסה, אסור אפילו בדברי תורה, והמשנ"ב שם (ס"ק ט) הביא רק את דעת השערי תשובה שמחמיר, וציין לעיין בסימן צב. והגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קא) כתב שכונת המשנ"ב כאן שהביא את שתי הדעות, לומר שבמקום הצורך יש מקום להקל בזה [ומטעם זה היקל להלן סוף ס"ק ט, כדי שלא יפסיד 'ברכו'].

(10) וכבוד הבריות, כתב לעיל (סי' יג ס"ק יב) שנמדד לפי טבע האדם, ואם אינו מתבייש אין בזה משום כבוד הבריות.

[ביה"ל ד"ה היה]

נדמן לו כן להקרא בספריתוה קשלה לבימה, פשוט דמרו לו לקרא⁽¹¹⁾.

(11) ובעל קורא קבוע שעדיין לא עלה לבימה, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"י הע' סז) שאם יש לו בושח גדולה, אולי אפשר להקל שמתור לו לעלות.

[משנ"ב ס"ק ח]

שקדם התפלה בך עצמ⁽¹²⁾ או שלא היה צריך לנקביו כלל⁽¹³⁾.

(12) ואם מרגיש שצריך לנקביו אך סובל מעצירות, כתב הגרי"ח וואזנר (קובץ אור ישראל ח"ב עמ' פד) שאם אפשר, מצוה לנקות עצמו על ידי סם המשלשל.

(13) ואם שתה משקה המשלשל יודע שלא יוכל להעמיד את עצמו כשיעור פרסה, כתב המקור חיים (ס"א בקיצור הלכות) שמותר לו להתפלל [שעל כל פנים עכשיו אינו צריך כלל], וכן כתב הגרי"ח שיינברג (תפילה בהלכותה במכתבים שבסוף הספר עמ' תקלח) שיכול להתפלל, ומשמע שם שאף לכתחילה יכול.

ואדם הסובל מקלקול קיבה ואחרי שמתפנה אינו צריך כלל, אך יודע שלא יוכל להעמיד את עצמו כשיעור פרסה, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"י הע' מג) שאם כשימתין עד שלא יהיה צריך כלל יעבור זמן התפילה, מותר לו עכשיו להתפלל. ולענין תפילין, ראה מה שכתבנו לעיל סי' לח ס"ק א.

[משנ"ב ס"ק ט]

בכאננו דאין מתר רק עד שמונה עשרה⁽¹⁴⁾.

(14) וכשעומד בין גאולה לתפילה וצריך לנקביו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' כב) שמוטב להתפלל בגוף נקי, אף שלא יסמוך גאולה לתפילה.

הלכות תפלה סימן צב

קכה באור הגולה

ג שם מפרסא קריאת
הרמב"ם והרא"ש
ורבנו יונה ד תשובת
הרשב"א

(ב) *וצריך לחזור (6) ולהתפלל. והני מלי שאינו יכול להעמיד עצמו שעור (ג) הלוח פוסק, אבל אם
(ד) יכול להעמיד עצמו *שעור פוסק יצא בדיעבד. (ה) *אבל להתחלה לא (3) תפילל עד שיבדק עצמו
תחלה יפה: הגה וכל הנצרך לנקביו אסור (1) *אפלו בדבריי תורה, כל זמן (ז) שגופו משקץ מן הנקבים (והחזת מיימוני
פ"ד מהלכות תפלה): **ב** *אם (ח) באמצע תפלתו נתעורר לו תאנה, *יעמיד עצמו עד שיגמר ולא יפסיק.
ואם (ט) בשעת קריאת שמע ובכחותיה נתעורר, בין לקטנים בין לגדולים, *קורא פדרכו. הגה ודוקא

באר היטב

(6) ולהתפלל. ודוקא לגדולים אבל לקטנים א"צ לחזור, מ"א מפשטת הנקרא, וכ"כ הל"ט ח"ב סימן ע"ש: (3) תפילל. ואפלו אם וזאח שייעבר זמן

וד רשעים אל תגדני, ב"ח. מיהו אם הכנר ארץ שחופה את הנגלים, או בארצות סימן
מאר שעומדים שם ג"כ בפני גדולים יתר, אין לחש אפלו בגניו קצרים, שכנה"ג ע"ש:

באר הלקה

משום "בל תשקצו", דאף-על-פיכך מותר לו לגמור התפלה משום דכבוד הבריות
דוחה להאסור ד"בל תשקצו", ואם-כן הכי נמי בענינו, דלכאורה אסור הנצרך
לנקביו להתפלה הוא גס-פן רק אסור ודבן; מכל מקום אינו דומה, דשאני התם
דאסור שאסרו חז"ל על הנצרך לנקביו להתפלל ואמרו דתפלתו תועבה אין שם,
כיון דכרך עצמו מתחלה והתחיל בהתר; ותרע, דאף רמ"א המחמיר מזה שם
בדיעבד אם לא הפסיק תפלתו הפלה משום האי טעמא, וכמו שכתב העלת
פמ"ד, מה שאין כן בענינו דצריך לנקביו קדם שמתחיל להתפלל, דנזיר חז"ל על
זה ואמרו דתפלתו תועבה, ואם-כן כל ברכותיו לבטלה והש פתן משום "לא
תשא", אפשר דאין להקל משום כבוד הבריות; ואולי סלקו חז"ל אסורם מזה
וימילא אין הכרעה לבטלה, וצריך עיון גדול. ואם נזמן לו כן להקורא בספר
תורה לשעלה בימים, פשוט דמותר לו לקרא¹¹, דשם בדיעבד קריאתו קריאה
והקריאתו, וכל-שכן אם כבר התחיל לקרא ונתעורר לו תאנה דמותר לו לגמור את
כל הקריאה, וכדלקמן בסעיף ב: * **וצריך לחזור ולהתפלל**. עין משנה ברורה
לענין קטנים, דהייש-אומרים קמא והוא מהגן אברכם ומיי-אדם סוכרין שאין צריך
לחזור (ולכרך) (ולהתפלל) בדיעבד, והייש-אומרים בתרא והוא האלה רבה והנדר
החיים הסכימו דצריך לחזור (ולכרך) (ולהתפלל), ואין כח בידינו להכריע ביניהם,
כי אף דהאלה רבה הביא בשם תשובת הרשב"א ותשובת רמ"א ונתנסח עזריה
מפניו דסוכרין קותה, עין במגן-גבורים ובספר מאמר-מרכי שהביאו ברבה
שיטות הראשונים דסוכרים קותה דהמגן-אברכם, ולדעתם אפלו אם לא יכול
לגמור תפלתו, ובאמצע התחילו מי נגדיו להיות שותמין על ברכיו, אפלו הכי אחר-
ך שפוסקין המירגלים וצריך לחזור לתפלתו אין צריך לחזור רק למקום שפסק,
אפלו אם היה יודע מתחלה שצריך לנקביו, עין שם: * **שעור פוסק**. עין משנה
ברורה. וזא דלא נקט בהיותו שעור שעה וחמש, כתב בחידושי ר"י עיקבא איג
בשם הגהות-נודים דבא להורות דאף אם על-ידי אישיב במקום אחר יכול להעמיד
עצמו מעט יותר, מכל מקום משערין כאלו הוא מהלך, שאין יכול להעמיד עצמו
ולילך עד פוסק. וטעם לשעור פוסק, עין בפ"ח ופ"ח-תמיד ופ"ח-שעה, ובחיי-אדם
ראיתי טעם חדש בזה והוא, דישעור חז"ל דאם אינו יכול להעמיד עצמו שעור זה,
בדאי כבר נהפך המאכל במצויו לצואה, וכתיב "וכל קרבני עם שאלו"י, לך
צריך לחזור ולהתפלל. ולא תירא, ולפי דבריו מה יעשה את תשובת הרשב"א
דסוכר דאפלו לקטנים בדיעבד תפלתו תועבה; ועוד, דאם-כן, אם שער בעצמו
שיכול לעצור שעור פוסק ועבר והתפלל, ואחר התפלה חפץ הלך ועשה צרכיו,
ובטל התפלה משום זה? ולא שמענו לאחד שישבר כן: * **אבל להתחלה**. עין
משנה ברורה כמה שכתבו דאפלו יותר מפרסה, כן מוכח מדברי הרא"ש ורבו
יגה, עין שם: * **אפלו בדבריי תורה**. עין משנה ברורה לענין קריאת שמע
בדיעבד, וממילא דכל-שכן לשאר ברכות אפלו לבכרות-המזון. ואף בדסימן קפה
במשפחות-הקב אות ב משמע דבקריאת שמע פשיטא לה לבעל לחס-יהודא דחזור
אף בדיעבד אם אין יכול להעמיד שעור פוסק, ונתפסק לו שם רק לענין ברכות

משנה ברורה

הוא, שמו נקביו¹⁴ בשעה שאתה עומד בתפלה לפני: (ב) וצריך. יש
אומרים (6) ודוקא לגדולים, אבל לקטנים, בדיעבד אין צריך לחזור
ולהתפלל; ויש (3) חולקין¹⁵: (ג) הלוח פוסק. הוא ארבעה מילין, שהוא
שעור שעה וחמש¹⁶: (ד) יכול להעמיד. רוצה לומר, מעת התחלת
התפלה היה בו כח לשהות שעור זה, ומשמע (ג) אפלו אם אחר-כך
חפץ אחר התפלה הלך ועשה צרכיו, והיה בתוך שעור הזה, יצא
בדיעבד¹⁷: (ה) **אבל להתחלה**. רוצה לומר, אפלו יכול לעצור בעצמו
(7) יותר מפרסה, כיון שהוא מרגיש בעצמו קצת שצריך לנקביו¹⁸. ואפלו
אם על-ידי-זה שינקה את עצמו (8) לא יהיה יכול להתפלל עם הצבור,
אפלו הכי טוב יותר להתפלל ביחודי בגוף נקי. אמנם אם וזאח ששל-ידי-
זה שיבדק יעבר זמן תפלה לנקביו, הסכים מהגן-אברכם ושארי אחרונים
שמתר להתפלל אם הוא משער בעצמו שיכול לעצור שעור שעה וחמש:
(1) **אפלו בדבריי תורה**¹⁹. וכל-שכן²⁰ בקריאת שמע ושאר ברכות²¹.
ובדיעבד, משמע מדברי הפריימגרים דאין צריך לחזור ולקרות, וכן כתב
הרמב"ם במלחמות: (2) **שגופו משקץ**. אפלו אם אינו מתאנה כל-כך,
שיהא בו משום "בל תשקצו", כיון שאינו יכול לעצור עצמו עד פוסק;
(1) ובפוסק מותר אפלו בקריאת שמע, והשערי-תשובה לעיל בסימן ו
סעיף-קטן ה מחמיר בזה²². ואם הוא (1) מלמד תורה לרבים או דרש,
ובאמצע נצטרף לנקביו אפלו גדולים, מותר לו לשהות עצמו, דיכל
תשקצו" הוא רק אסור ודבן ויבטן וקבוי כבוד הבריות נדחה²³:
ב (7) **באמצע**. רוצה לומר, ששקם התפלה בך עצמו²⁴ (8) אם שלא
היה צריך לנקביו כלל²⁵, לך אף-על-פי שאחר-כך נתעורר (ט) אפלו
לגדולים, אינו רשאי להפסיק באמצע. ופשוט דלאחר שפסיק שמונה-
עשרה (1) אסור לו להעמיד עצמו עוד ולאמר קדשה, כי זהו ענין אחר,
וענין דאיתא לעיל בסימן נה סעיף ג בהג"ה, עין שם. ואם יכול להעמיד
עצמו עד פוסק, עין לעיל בסעיף-קטן ז: (ט) **בשעת קריאת שמע**.
רוצה לומר: אף דבקריאת שמע ובכחותיה הוא יכול לילך למקום זה
למקום אחר לפנות שם או להטיל מים, וכמו שפסיק בסוף הסעיף,
אפלו הכי אם הוא רוצה, הוא יכול לקרות פדרכו ואין צריך להפסיק,
כיון דמקום בך את עצמו. ועין בבאור הלכה דבארנו דאין מותר רק עד
שמונה-עשרה²⁶, אבל שמונה-עשרה דהוא ענין אחר אסור לו לאמר,
כיון דהוא צריך לנקביו. על-כן יזאח להפסיק על-כל-פנים בברכת

שער הציון

(6) מגן-אברכם ומיי-אדם: (3) אלהי רבה ונדר-החיים: (2) עין באור הלכה: (7) מבאור הלכה: (8) אלהי רבה ונדר-החיים: (1) מוכח מפריימגרים
באשל-אברכם אות ב: (1) ביה"ח-יוסף סימן קב בשם תרומת-הדשן ופריימגרים בסימן ג אות יג: (2) לבוש: (3) מתשובת הרשב"א: (4) עין באור הלכה:

הלכות תפלה סימן צב

ה סימני שם
ו ברכות ט"ו

(י) שאינו מתאנה פליקף דאית בה משום 'בל תשקצו', (יא) *אכל בלאו הכי *יותר טוב להפסיק: (תשובת הרשב"א סימן קלא פסק דמתר, ותרומת-הדשן סימן טז פסק דאסור, וצריך לחלק (ג) כף) (יב) *ואם רצה להרחיק ולהטיל מים, עושה: ג *צריך קדם תפלה להסיר פיו וניעו וכל דבר הטורדו: ד *צריך (ג) להחין ידיו (ז) [ז] (יד) *במים אם יש לו, *ואם אין לו (טו) צריך (טז) לתזר אתריהם עד (ס) פרסה. והני מלי קשהוא

באר היטב

תפלה אם נקה עצמו מתחלה אפי"ה אסור לתחלה בכול לעמד עד פרסה, ב"ח ע"ש. ומ"א מקל בכול לעמד עד פרסה אם יעבר זמן התפלה ע"ש. וע"ת פתב בשם הפ"ח להפוך ע"ש, ולא דק: (א) כף. ומ"א פתב: ונראה לי ויש לסמוך על הרשב"א, ובצבור אף ת"ח מודה דשרי, ודגול כבוד הבריות, ואף בחדו יש לסמוך ארשב"א דשרי, עין שם: (ז) במים. ואין הנגוב מעכב כמו שמעכב בנטילה לאכל, ברכת-אברהם: (ס) פרסה. אם לא יצטרף ליהף חידו, ל"ח. ושעור פרסה הוא שעה וחמש (לק"ש) ע"ט. וכתב ב"ח פינן דאי"צ לתזר אחר מים לק"ש לכר"ע, השפא כיון דצריך להסמיק גאלה לתפלה אין לתזר אחר מים גם לתפלת שחרית והכי נקטינן, דלא כשי"ע עכ"ל. וע"ת חולק

שערי תשובה

[ז] במים. עכ"ש. והרמב"ם פתב ג"כ שצריך נגלו ונראב"ד השיגו, ועין בשו"ת הפ"ח להפוך ע"ש, ולא דק: (א) כף. ומ"א פתב: ונראה לי ויש לסמוך על הרשב"א, ובצבור אף ת"ח מודה דשרי, ודגול כבוד הבריות, ואף בחדו יש לסמוך ארשב"א דשרי, עין שם: (ז) במים. ואין הנגוב מעכב כמו שמעכב בנטילה לאכל, ברכת-אברהם: (ס) פרסה. אם לא יצטרף ליהף חידו, ל"ח. ושעור פרסה הוא שעה וחמש (לק"ש) ע"ט. וכתב ב"ח פינן דאי"צ לתזר אחר מים לק"ש לכר"ע, השפא כיון דצריך להסמיק גאלה לתפלה אין לתזר אחר מים גם לתפלת שחרית והכי נקטינן, דלא כשי"ע עכ"ל. וע"ת חולק

באר הגולה

וקדם לזה לא היה צריך לנקביו, ובאמצע נתעורר לו תאנה קצת באופן שאין בו משום "בל תשקצו", סוף לו לשמע כל קריאת התורה ולענות "ברוך ה' המבריך לעולם ועד" ועד מספרי שמקרא ענין אחר⁽²²⁾ וכדלעיל בסימן נה במשנה ברורה] כיון שהתחיל בפתח: וכן הוא הדין באמצע הלל ויגלה וכרפת-הסיון וכל כי האי ונאמר סוף לו לגמר את הענין כדרכו, כיון שאינו מתאנה פליקף שיהא בו משום "בל תשקצו". ונראה שהוא הדין בדבריי-התורה אם הוא לומר לעצמו, וקדם הלמוד לא היה צריך לנקביו, ובאמצע ענינו נתעורר לו תאנה קצת, אף שהוא משער בעצמו שאין יכול לעצור את עצמו עד שעור פרסה, אפלו הכי סוף לו לגמר את הענין. ואין לדחות, דשם בקריאת שמע עם פרובותיה הוא הכל ענין אחד, ושך לומר דמתר לגמר הענין כיון שפבר התחילו, וכן בקריאת התורה ויכל ה"ל, מה שאין כן בלמוד התורה מה שך בזה גמרי? ואין שך לומר דיהיה בזה עדיף מחמת התחלה, דזה אינו, וגם בדבריי-התורה מצינו שיש בזה יתרון מחמת שהתחיל כבר, עין שבת י"א ע"א בגמרא, ובקמ"א אברהם סימן קו סעיף קטן ו. ועל-כ"פנים נראה לי דאם על-ידי-זה שפסיק עמה גרם לו אחר-כך בטול תורה, בודאי יגמר את הענין, ובפרט אם רוק התעוררות בעלמא ויכול לעצור עצמו עד פרסה דאין לו להחמיר כזה: * **אכל בלאו הכי**, עין משנה ברורה במה שכתבנו בשם המגן-אברהם לענין תפלה. ולענין קריאת שמע גם התגמלא-אברהם דאף כעת מתאנה פליקף דאית ביה משום "בל תשקצו", מחיב להפסיק ולברק את עצמו כיון ויכול להפסיק באמצע [פמ"ג], וכן לכל אלו הדברים הגיל: * **יותר טוב להפסיק**, ואם הפסיק וצעה צרכיו ושקה על-ידי-זה כדי לגמר פלה: בתפלה, לכלי עלמא חוזר לראש, וכן בקריאת שמע, לפי מה דפסק הרמ"א לעיל בסימן סה; אף כדלא שקה, אינו מבכר אצלי היטב, ולקאורה היה לו אחר-כך לתזר לראש, דאף מאן דסביבא לה [ברכות כ"ג] במים שותתין על ברקיו חוזר למקום שפסק, השעם משום דגברא חזיא, ופרש שם הרא"ש ורשב"א בתשובה דאף כעת התמתנה הוא ראינו מן התורה, משמע הא לאו הכי, כיון שנתקף שעה אחת שוב אינו חוזר ונראה, ואם-כן בענינו לענין צע"ת צרכיו דאסור אז מן התורה, מטילא לכלי עלמא דחוי; ולא דמי למהלך במבואות המטנפות דצריך שהיה לגמר פלה וכדאימא בסימן פה, שאני התם דראש ראי רק המקום אינו ראי, וכמו שכתב הרא"ש שם, אולם באמת יש לדחות, דסברת גברא דחוי לא מהני רק בעורף שלא היה לו לעמד מתחלה להחפול כיון שהיה צריך לנקביו, וכן מוכח שם בהרא"ש, מה שאין כן בענינו דאין דבר עצמו מתחלה אף על-ידי ש' לדחות לראש"א אכל לא לרשב"א, דהלא לדידה אידי יהיה בריתא דמים שותתין גס-כן בלא היה צריך מתחלה לנקביו רב באמצע נתעורר לו דבר זה, ואפלו הכי קאמר הגמרא רק משום דגברא חוי מדאורייתא. ויש לומר עוד לפי מה דמשמע שם מבכרי הכי רבנו זינוה, דאם נסבר שקה כדי לגמר פלה אינו חוזר לראש, ליכא שום אמורא דיסבר כדלא שקה לגמר פלה חוזר לראש מחמת אנס, וכן משמע שם מהדברי הרא"ש: ואם-כן הוא הדין בענינו לפי מה דאנו

משנה ברורה

"אמת וצדיק" וצאת לנקביו כדי שיהיה יכול אחר-כך לסמוך גאלה לתפלה: יותר טוב אם יכול לצאת בין הפסקים⁽¹⁶⁾. וכן אם נתעורר לו תאנה קדם שהתחיל בברכות קריאת שמע, נראה דאסור לו לאמר שוב בברכות קריאת שמע קדם שיברק את עצמו. ואם-כן, לפי מה ששמבאר לעיל בסוף סימן נד ד"ברכו" שך בברכת קריאת שמע ואחר "ברכו" נחשב באמצע פרק של "יוצר אור", אם נתעורר לו תאנה בסוף⁽¹⁶⁾ פסוקי [דומקד⁽¹⁷⁾] אסור לו לאמר "ברכו", דהוא ענין אחר⁽¹⁸⁾, אם לא שפכול להעמיד עצמו עד פרסה יש לסמוך להקל, וכנ"ל בסעיף קטן ז: (י) **שאינו מתאנה**, רוצה לומר, שאינו נדחק להוצאת הנקבים, אלא בהתעוררות בעלמא [א"ר בסי' ג]: (יא) **אכל בלאו הכי**, רוצה לומר, אף שיוכל להעמיד עצמו עד שיגמר, מכל מקום יותר טוב שיפסיק בין לגדולים ובין לקטנים משום אסור "בל תשקצו", וקאי ארישא גם אמתלה. ועין במגן-אברהם שפארף בדיון זה ומסיק דבעבור אף תרומת-הדשן מודה לרשב"א דאין להפסיק באמצע התפלה מפני כבוד הבריות, ואפלו בחדו יש לסמוך גס-כן ארשב"א דאם יפסיק, וכן פתב בחי"א דאסור להפסיק. וברך-החיים פתב, דאם יש בו משום "בל תשקצו": יכול להפסיק⁽¹⁹⁾. ועל-כ"פנים גם לדידה אין עליו חיוב להפסיק, כיון שפכול לעצור עצמו עד שיגמר התפלה, ואם אי אפשר לו לעמד עד שיגמר שמונה עשרה, ומטר לו לצאת לתפלות באמצע, רק שלא יפסיק בדבור [ח"א]; ומשמע מזה דאחר-כך לא יצטרך לתזר לראש⁽²⁰⁾, כיון שקדם התפלה לא היה צריך לנקביו; והוא שאלו ושהה על-ידי הוציאה כדי לגמר כל התפלה⁽²¹⁾: (יב) **ואם רצה**, אקריאת שמע דלעיל מנה קאי דתלוי ברצונו, דאלו בתפלה אין רשאי לזוז ממקומו עד שיגמר [פמ"ג]: ד (ג) **להחין**, השעם על זה, עין לעיל בר"ש סימן ד במשנה ברורה⁽²²⁾, וגם לתפלת מנחה וערבית⁽²⁴⁾ צריך נטילה⁽²⁵⁾, וכדלקמן בר"א סעיף ב. ודעת הרמב"ם, דהיכא דצריך לטל ידיו ולא נטל וגם לא נקה אותן בצרור, אפלו בדיעבד אין תפלתו תפלה, וצריך עיון לדינא [פמ"ג], ועין בבאר הגולה שבארנו דאין חוזר ומתפלל: (יד) **במים**, ואין הנגוב מעכב כזה כמו שמעכב בנטילה לאכילה⁽²⁶⁾ [ברכת אברהם]: (טו) **צריך**, ודוקא כשיודע שהם מלכלכות, אכל בסתם נדיים מקל בסמוך סעיף ה, עין שם: (טז) **לתזר וכו'**, ואם

קאמו לן להלכה. גם יש לומר דכל זה אנו צריכין לחקק עצמנו לפי פרשם, אולם אם לא יצטרך לתזר אחר מים לק"ש לכר"ע, השפא כיון דצריך להסמיק גאלה לתפלה אין לתזר אחר מים גם לתפלת שחרית והכי נקטינן, דלא כשי"ע עכ"ל. וע"ת חולק

אולי לא יצטרך לתזר אחר מים לק"ש לכר"ע, השפא כיון דצריך להסמיק גאלה לתפלה אין לתזר אחר מים גם לתפלת שחרית והכי נקטינן, דלא כשי"ע עכ"ל. וע"ת חולק

אולי לא יצטרך לתזר אחר מים לק"ש לכר"ע, השפא כיון דצריך להסמיק גאלה לתפלה אין לתזר אחר מים גם לתפלת שחרית והכי נקטינן, דלא כשי"ע עכ"ל. וע"ת חולק

הלכות תפילה סימן צב

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ט]

יותר טוב אם יוכל לצאת בין הפקדים¹⁵ וכו', אם נתעורר לו תפילה בסוף¹⁶ פסוקי דזמרה¹⁷ אסור לו לאמר "ברכו", והוא ענין אחר¹⁸.

15 לכאורה הכוונה בקריאת שמע עצמה, שהרי לאחר קריאת שמע עד שמונה עשרה מבואר בשו"ע לעיל (סי' סו ס"ה) שדינו כאמצע הפרק.

וברכת 'אשר יצר', כתב לעיל (שם ס"ק כג) שלא יברך באמצע קריאת שמע וברכותיה, אלא רק לאחר שמונה עשרה.

16 ואם מוכרח לצאת לנקביו קודם 'ישתבח', כתב בביה"ל לעיל (סי' נג ס"ב ד"ה וקצת) שכשחוזר נכון שיאמר עוד פעם 'תהלה לדוד', כדי שיהיה לברכה על מה לחול, ובשו"ת גינת ורדים (או"ח) כלל א סי' נ-נא, שהוא מקור דברי הביה"ל) כתב שקודם שחוזר לומר 'תהלה לדוד', יכול לברך 'אשר יצר', וראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (שם).

17 ואם באמצע פסוקי דזמרה צריך לנקביו, כתבו המקור חיים (סי' ה) והשו"ע הרב (סי' ב) שרשאי לגמור את כל פסוקי דזמרה.

18 ומשמע שלקדיש יענה כיון שהוא שייך לפסוקי דזמרה, אכן, לענין לברך על טלית שהובאה לו לאחר 'ישתבח', כתב לעיל (סי' נד ס"ק יג) שלא יפסיק בין הקדיש לברכו, כיון שהקדיש שייך גם לברכו, וכן לענין אם התחילו לומר 'ישתבח' בעשרה ויצאו מקצתם, כתב לעיל (סי' נה ס"ק ז) שנחלקו הפוסקים אם יאמרו את החצי קדיש, שהפמ"ג (א"א שם ס"ק א) הסתפק בזה, כיון שהקדיש שייך ל'ישתבח', ויש הסוברים שלא יאמרו את הקדיש. וכן לענין אם התחילו את הקדיש שקודם לברכו ויצאו מקצתם, כתב שם (סי' ט) שלדעת הרוך חיים (דיני קדיש בעשרה סי') אפשר לומר גם לברכו, כיון שהקדיש והברכו ענין אחד הם, והמאמר מרדכי (שם ס"ק ב) חולק על זה.

[משנב ס"ק יא]

דאם יש בו משום "כל תשקצו" יכול להפסיק¹⁹.

19 וגם אם צריך לעבור בתוך ארבע אמות של המתפלל, כתב הא"א (בוטשאטש, סי' קב סוף ד"ה לא ראיתי) וכן הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פכ"ט הע' ס) שמותר לו, כיון שיש בו משום 'כל תשקצו'.

[משנב שם]

ומשמע מזה דאחר-כך לא יצטרף לחזור לראש²⁰ וכו', והוא שלא ישקה על-ידי הציצה כדי לגמור כל התפילה²¹.

20 ולחזור אחר כך למקומו בבית הכנסת, כתב השו"ע לקמן (סי' קג ס"ב) לגבי מי שזו ממקומו כדי להפיה, שעליו לחזור למקום שבו

עמד בבית הכנסת להתפלל, וביאר הבי"י (שם) שכיון שקבע מקום לשכינה והתרחק ממנה, עליו לחזור לשם כשיוכל, ואם כן יתכן שהוא הדין כאן. וראה עוד מה שכתבנו לעיל סי' צ ס"ק פה ולקמן סי' צו ס"ק ז וסי' קד ס"ק ב.

21 ובשיעור זמן זה, כתב בביה"ל לקמן (סי' קג ס"ב ד"ה ועיין) שיש להחשיב רק את הזמן שהולך לבית הכסא ואת הזמן שששה שם, אך את הזמן שחוזר משם לכאורה אין להחשיב, שהרי אז הוא כבר ראוי להתפלל, וסיים בצ"ע.

[ביה"ל ד"ה קורא דרום]

עד מפסיד שנקרא ענין אחר²².

22 וגם יכול לענות לחצי קדיש שלאחר הקריאה, כמו שכתב במשנ"ב לקמן (סי' רצב ס"ק ד) שהקדיש הוא על קריאת התורה.

[משנב ס"ק יג]

השעם על זה, עין לעיל בריש סימן ד במשנה ברונת²³. וגם לתפלת מנחה וערבית²⁴ צריף נטילה²⁵.

23 וביאר שם (ס"ק א), שלענין נטילת ידיים בשחרית נאמרו שני טעמים: א. להרא"ש הטעם הוא משום שידיו של אדם עסקניות, ואי אפשר שלא נגע בבשר המטונף בלילה. ב. להרשב"א הטעם הוא משום שלאחר השינה נעשה כבריה חדשה, וצריכים להודות לו שבראנו לשרתו, ולכן עלינו להתקדש וליטול ידינו מכלי, כמו כהן המקדש ידיו קודם עבודתו [וטעם נוסף משום רוח רעה ששורה על הידים], אלא שאם הסיח דעתו משמירת ידיו צריך ליטול ידיו שנית לתפילת שחרית, שזמא נגע במקום הטנופת (כמו שכתב השו"ע להלן סי"ה ובמשנ"ב ס"ק כד).

24 ואם נטל ידיו למנחה ולא הסיח דעתו משמירתן, כתב לקמן (סי' רלג ס"ק טז) שאין צריך ליטול ידיו לתפילת מעריב.

25 וליטול ידיו לתפילת מוסף, כתב לקמן (סי' רלג ס"ק יח) שכל זמן שנמצא בבית הכנסת מן הסתם לא הסיח דעתו, ואין צריך ליטול. ולפי זה אם יצא קודם מוסף להפסקה לקידוש וכו', צריך ליטול קודם מוסף, אלא אם כן יודע שלא הסיח דעתו משמירת ידיו.

[משנב ס"ק יד]

ואין הנגוב מעפכ כנה כמו שמעפכ בנטילה לאכילה²⁶.

26 אבל לענין עצם הנטילה, כתב לעיל (סי' ד ס"ק נז) שצריך ליטול [או לנקות כשאינן מים, וכדלהלן] את כל היד בין מגבה ובין מתוכה עד הפרק, ולא רק את כף היד שבה רגילים להשתמש, ובדיעבד מספיק עד קשרי אצבעותיו.